

gresu svědčí o tom, jakou váhu přikládají sociologové problematice rozvojových zemí a jejich úloze v soudobém světě.

Tři plenární zasedání jsou rozčleněna tak, že první je věnováno vztahům mezi sociologickou teorií a společenskou praxí, druhé globálním problémům z hlediska sociologické teorie a společenské praxe, a třetí zhodnotí soudobý stav této teorie i její vztah k praxi.

Více než 30 zasedání symposií bude rozděleno do pěti tematických okruhů. První okruh se týká úlohy sociologa a vzájemného vztahu sociologické teorie a společenské praxe. Jde o úlohu sociologa ve vztahu k plánování a správě státu, v oblasti výrobních vztahů a pracovních konfliktů, v oblasti sociální politiky, sociálních podmínek i o otázky výchovy a vzdělávání sociologa pro společenskou praxi. Druhý tematický okruh je zaměřen na nové jevy ve vývoji sociologické teorie, například na problematiku sociologických paradigmat a dalších tendencí v sociologické teorii. Do třetího okruhu patří sociologická teorie sociální změny, procesy reprodukce v sociologické teorii, otázky sociální mobility a změny, problematika sociálních indikátorů. Čtvrtý okruh je vyhrazen otázkám vývoje sociologické teorie a sociální praxe: analýze problematiky civilizace, státu, vícenárodních společností, sociálních aspektů technologických změn, vývoje sociologické teorie v oblasti výchovy, práva a zdravotnictví, společenských podmínek vývoje osobnosti, životní úrovně a životního způsobu. Poslední pokus je věnován činitelům společenské praxe v historické a komparativní perspektivě. Zaměřuje se mimo jiné na plánování a realizaci sociální politiky a péči státu, problematiku zemědělství a rolníků, dělnického hnutí, hnutí žen, tematiku ideologie, kultury a politiky.

V časovém harmonogramu kongresu je plná polovina vyhrazena jednání 37 výzkumných výborů, které představují stabilní, nepřetržitě pracující útvary, sdružující aktivní sociology členských zemí Mezinárodní sociologické asociace. V rámci plánovaného vědeckého programu těchto výzkumných výborů se má uskutečnit v průběhu kongresu celkem 274 zasedání, jež mají ústřední téma posoudit a objasnit z nejrůznějších aspektů výzkumného záběru i oborových sociologií. V rámci jednání těchto útvarů se počítá průměrně s osmi zasedáními. Je zřejmé, že právě tato zasedání poskytnou jednak širokou tribunu k prezentaci dosavadních výsledků sociologické práce, jednak prostor k výměně názorů na projednávané otázky.

Část jednání kongresu je rezervována pro jednání ad hoc skupin a zvláštních zasedání organizací, jako jsou instituce Spojených národů, mezinárodní vědecké společnosti a národní sociologické společnosti (v programu je zařazeno deset takových zasedání). Jednání ad hoc skupin jsou orientována na určitá specializovaná sociologická témata a jsou garantována příslušnými specialisty. Do programu bylo zafazeno dvacet témat, která budou prezentována a diskutována zpravidla na dvou zasedáních.

Z uvedeného nástinu obsahového zaměření i organizačního členění X. světového sociologického kongresu vyplývá, že toto jubilejní vrcholné jednání sociologů je věnováno tematice, jež vyžaduje hlubokou vědeckou erudici i nemalé zkušenosti v oblasti sociologické práce a současně má významný společenský dosah. Neprobíhá ve skleníkovém prostředí, ale ve všestranně složitých podmínkách soudobého světa, v etapě soutěžení a silícího zápolení dvou sociálně ekonomických soustav, v období, kdy rozvojové země hledají způsoby efektivnější organizace svých společenských systémů, řada z nich začíná budovat pokrokový společenský řád. Koná se na americkém kontinentě, v zemi, která se řadí k regionu Latinské Ameriky. Lze oprávněně očekávat, že vědci ze socialistických zemí podají ve svých vystoupeních — obdobně jako tomu bylo na IX. světovém sociologickém kongresu v Uppsale — přesvědčivé důkazy o tom, že marxisticko-leninská sociologie v zemích socialismu se nerozvíjí pouze jako vědecká disciplína, ale svými výsledky aktivně a podnětně přispívá k řešení složitých otázek společenské praxe.

Vladimír Dubský

Analýza dat v praxi průmyslové sociologie

Pod tímto názvem (s podtitulem *Základní postupy a míry*) uspořádala sekce sociologie práce Slovenské sociologické společnosti při SAV týdenní kurs ve dnech 22.–26. června 1981 v Bratislavě.

Myšlenka o uspořádání takové akce vznikla z potřeby průmyslových sociologů vypořádat se s náročnými úkoly, které před ně staví proces zavádění automatizovaného systému řízení (ASŘ) a automatizovaného informačního systému (AIS), jednotná evidence pracujících v organizacích a snaha maximálně ji využít pro sociologickou práci na závodech, podnicích i generálních ředitelstvích a pro potřeby sociálního

plánování na všech úrovních řízení. Rozšiřující se základna počítačové techniky otvírá sociologům zcela nové obzory ve zpracování dat; neustálý příliv automatizované a rutinně sbírané informace volá po odborném zpracování a vyvolává snahu po co nejvhodnějším využití. Sociolog se dostává do situace, na niž není připraven, ale s níž se musí vyrovnat. Při tom vysokoškolská výuka nereaguje na tyto změny dostatečně pružně, ač jde o nové aspekty vyvolané procesem vědeckotechnické revoluce, které ovlivňují každou vědu (a sociologii vzhledem k nutnosti práce s hromadnými daty především), její metodiku, metodologii, styl práce.

Objektivní základ současného rozvoje společnosti, vývoj technologií, počítačové techniky, organizace a řízení vede k formulaci nových a praktických úkolů, které musí sociologie řešit, a projevuje se i v tlaku na rozvoj konkrétní metodiky zpracování dat a odvozené i v nutnosti průběžného a kontinuálního šíření těchto znalostí do aplikační praxe. Sociologové mají v této oblasti ještě značný dluh, i když četné diskuse ukazují, že si jsou nových potřeb praxe vědomi, že je cítí jako otevřené, jako problémy k řešení.

Sekce sociologie práce Slovenské sociologické společnosti připravila zcela konkrétní akci, kterou chce zahájit šíření metodologických znalostí, informací o vývoji techniky a jejích možnostech, metod a postupů zpracování dat i sběru informace a současně stimulovat zájem základního výzkumu o řešení nových problémů. Záměr sekce je dlouhodobý, cílem je přispět k postupnému vývoji metodiky. Proto „první díl“ zamýšlených kursů a seminářů byl zaměřen na zcela základní metodologickou informaci o zpracování dat, která však vycházela ze současných možností a zkušeností jak metodologie, tak průmyslové sociologie. Obsah respektoval jak specifika jednotlivých ad hoc výzkumných akcí, tak požadavky vytváření dlouhodobě platných modelů sběru a zpracování informace pro potřeby personálního a sociálního rozvoje organizací.

Zaměření kursu, které koncepčně připravili H. Woleková (Projektově organizační ústav ZTS, Bratislava) s autorem této zprávy, bylo zcela podřízeno výše uvedeným okolnostem. Pětidenní kurs se měl stát prvním krokem dlouhodobé akce, výchozí diskem pro dosažení profesionální úrovně nutné pro zvládnutí úkolů dnešní praxe řízení. Program byl náročný jak množstvím přednesené látky, tak i proto, že přednášky nebyly vedeny tradičním způsobem jednoduché prezentace statistických měření, ale že šlo o skloubení základních poznatků s dosti obtížnými a nezvyklými pojmy a postupy. Byl rozdělen do několika samostatných částí.

V prvním bloku, *Typy dat a strategie analýzy* (J. Řehák, Ústav pro filozofii sociologií CSAV, Praha), se posluchači dozvěděli o základním dělení dat, proměnných, o agregaci a transformaci údajů, o metodologických přístupech k datům a analýze, etapách analýzy dat a o obecném analytickém postupu, který se běžně používá při zkoumání nějakého jevu.

V bloku *Třídění 1. a 2. stupně* uvedli J. Trunda a J. Tůma (Generální ředitelství ZAVT, Praha) základní míry popisující vlastnosti rozložení četností, testy dobré shody, testy asymetrie rozložení preferenčního znaku pro třídění 1. stupně, míry statistické závislosti a test statistické nezávislosti pro kontingenční tabulku. Na ně navázal J. Řehák problematikou komparačních postupů pro řádky kontingenční tabulky; ukázal, jak lze (snadno i bez počítače) seskupovat podobné řádky (tj. dílčí soubory s podobnými distribucemi) do větších celků a jak je možno využít postupů multidimenzionálního škálování pro přípravu komparačních map.

Přednáška třetího bloku, *Rychlá analýza uspořádané řady* (J. Řehák), měla dát posluchačům do rukou účinnou a jednoduchou metodiku zpracování číselných dat, s nimiž se průmyslový sociolog dostává do styku velmi často (jsou to prakticky všechna agregovaná data o skupinách, o organizačních cílech apod.).

V posledním bloku, *Regresní analýza a její využití*, seznámili K. Hekš a I. Tomeš (Výzkumný ústav hutnictví železa, Praha) posluchače jednak s pojmem regresní křivky, jednak s aplikací regresních modelů při zjišťování normativů plánování personálního a sociálního rozvoje podniků.

Všechny přednášky byly založeny na příkladech z praxe, některé byly ilustrovány konkrétními výstupy z počítače. Jsou shromážděny ve sborníku o 133 stranách a představují příspěvek k řešení náročných úkolů naší sociologie, ať už v souvislosti se sociálními plánováním, účastí na vytváření ASŘ či při řešení jednorázových problémů sociálních aspektů života v průmyslových organizacích.

Účastníci kursu vysoce ocenili dělnou atmosféru i živou diskusi, vydání sborníku i záměr pokračovat v podobných akcích. Je třeba vyslovit dík sekci sociologie práce Slovenské sociologické společnosti při SAV i organizátorům – sociologické skupině Slovaft Bratislava, v čele s I. Vašečkou.

Jan Řehák